

FRAGMENTA

VETERIS TYPOGRAPHIAE

MAGNO-VARADINENSIS

COLLECTA

A

IACOB. FERDIN. DE MILLER

Complurium Inclytorum Comitatum ad Tabulam Iudiciariam Assessore, et Bibliothecae Hungarico-Széchenyianae Regnicolari

A

CVSTODIA.

PESTINI,

apud IOSEPHVM EGGENBERGER, Bibliop.

1803.

— — — — *apicem rapax*

Fortuna cum stridore acuto

Sustulit — — — — —

Horat. Carm. Lib. I. od. 34.

VIRO.

EXCELLENTISSIMO.

ILLVSTRISSIMO. DOMINO. COMITI.

FRANCISCO.

S Z É C H É N Y I.

D E.

SÁRVÁRI. FELSŐ. VIDÉK.

INSIGNIS. ORDINIS. REGIO. NEAPOLITANI.

SANCTI. IANVARII.

E Q V I T I.

SAC. CAES. ET. REG. APOSTOL. MAIEST.

C A M E R A R I O.

E T.

ACTVALI. INTIMO. STATVS.

CONSILIARIO.

P E R.

INCLYTVM. REGNVN. HVNGARIAE,

CVBICVLARIORVM. REGALIVM.

MAGISTRO.

INCLYTI. COMITATVS. SIMEGHIENSIS.
SVPREMO. COMITI.

· NEC. NON.

EXCELSAE. TABVLAE. SEPTEMVIRALIS.
ASSESSORI. ET. COIVDICI.

LEGATIONE. NEAPOLITANA.

ET.

ITINERIBVS. PER. EVROPAM.
INCLVTO.

BONARVM. ARTIVM.
PROMOTORI.

ERVDITORVM. MOECENATI.
MVNIFICENTISSIMO.

BIBLIOTHECAE. HVNGARICO.
REGNICOLARIS.

FVNDATORI.

VITAM. FELICITATEM.
PERPETVAMQVE. SALVTEM.

QUOD me unum proxime COMES
EXCELLENTISSIME! ad Custodis mu-
nus in amplissima, non minus quam pre-
tiosissima Rerum Hungaricarum Biblio-
theca ex iis, qui ad illud aspirabant, ele-
geris, et annuente Summo Terrae Prin-
cipe inuitaueris, mihi, haud aliqua hono-
ris cupidine vexato, iucundius nihil acci-
dere potuit. Probari enim Viro, quem
ornandae Patriae negotiis intentum prae-
clarissimorum facinorum fama ubique co-
mitatur, laudem, praemiumque virtutis
reor esse maximum. — Mea ergo inter-
est, ut pro hac TVA in me beneficentia,

*qua me dignum iudicasti, cui publicae
curae crederentur, tantam habeam gra-
tiam, quantam imbecillus animus meus
capere potest. Thesauros quippe tum im-
pressorum, cum manuscriptorum Codi-
cum, Tabularum item geographicarum,
Iconum, Numorum, et Armorum, totius
denique Supellectilis hungaricae poene in-
credibiles, quibus nuper Regnum ultro et
sponte donasti, atque locupletasti, cer-
tum in ordinem disponendos, et communi
usui erigendos meae dexteritati (si glo-
riari fas est) plena cum fiducia, omnique
cum promptitudine ita traditos esse volui-
sti, ut immortale hoc TVVM Institu-*

tum, cui vix simile Europa habet, regia auctoritate pronunciaretur **REGNICOLARE**. — Nisi omnem pietatis sensum erga Principem, et Patriam exuam, suauem omnino mihi hanc esse provinciam, facilius diuinare potes, quam ego verbis exprimere valeam. — Fortunam istam nullo merito mihi euenisse puto, sed **TVAE** duntaxat bonae de me opinioni adscripserim. — **TU** enim, qui aetatem a laboribus metiendam, et a benefaciendi consuetudine habendam decreuisti, tum demum viuere, et anima frui **TIBI** videris, quum mens **TVA**, optimis artibus imbuta, profusius iis, quos *Rebus patriis illustrandis vacare no-*

uit, congenitae munificentiae luculenta dare testimonia, Religioni autem in Deum, Fidei in Regem, et Amori in Patriam sempiterna ponere potest monumenta. — Modestia TVA, quam a Maioribus TVIS cum sanguine traxisti, me prohibet personam Praeconis induere, qui in TVA encomia prolixus diffundatur. Celebrantur ea caeteroquin omnium ore, scriptisque, tum domi, tum foris. — De me ipso duntaxat loquor; meam depraedico felicitatem, qua antea Cultoribus, nunc etiam Clientibus TVIS adnumeror. — Hac ego excitatus, neutiquam mihi morandum existimaui, quo minus, fidei sacramento Re-

gi, et Regno iam adstrictus, in ipso muneris aditu *Primitias bibliographicas*, quae quidem *ultra* *Fragmenta veteris Typographiae Magno-Varadinensis* non protenduntur, *publici iuris facerem*, *TVO*que *inscriberem Nomini*. — *Absit, velim, quam longissime omnis adulandi suspicio*. — *Liberalis TVA*, qua me in *Aedibus TVIS* excipis, voluntas suum gratitudinis, quod a me proficisci potest, officium postulat. Hoc paucis istis, quas in tesseram perpetuae meae observantiae *TIBI* offero, plagulis praestare gratus meus gessit animus, eo cum votorum fastigio, ut *Coeli pro Religionis, Regis, et Regni incre-*

*mento , ac illustris SZÉCHÉNYIANAE
Stirpis splendore , atque commodo TIBI
quam diutissime eam largiantur valetudi-
nis firmitatem , rerum omnium affluen-
tiam , honorumque accessionem , quae par-
sit TVIS in utramque rempublicam meri-
tis : mihi autem , quoad vixero , TVAM
concedant gratiam. Vale.*

*Scribebam Pestini
ad diem XII. Februarii
Anno Salutis MDCCCIII.*

NISI me omnis fallat opinio, nullo prorsus negotio me induci patior, vt credam Urbibus, ac Oppidis, quae iam cum primis Hungariae saeculis bonarum Artium studia sinu suo complectebantur, etiam *Magno - Varadinum*, Ciuitatem olim opulentissimam, florentissimamque adnumerari.

Vix enim Solii regii dignitas erecta, Legum ferendarum potestas, Religionisque christianae veritas propagata fuit; iamiam *Varadinum*, perhibentibus Diplomatum (a), ac synchronorum Scriptorum (b) testimoniis, promte Literis

(a) Producit hanc in rem Litteras PRAYUS *Hierarch. Hungar. Part. II. pag. 175.*

(b) Testimonio vtique est ipse ROGERIVS Canonicus Varadinensis, et JANVS PANNONIVS *Poemat. edit. nou. Part. I. p. 643. et seqq.*

domicilium prae-buit, easdemque gustui illorum temporum accomodatas, etiam promouere contendit; (a) quod scilicet illae Hungaris nunquam non viderentur aptissimum esse publicae securitatis medium, suauissima culturae, et religionis institutio, firmissimum rerum gerendarum praesidium, perennis denique erga Principem fidei, Patriamque amoris fundamentum.

Etsi haud aliud vetustatis monumentum praesto esset, quo haec propensa Popularem nostrorum in bonarum artium studia voluntas confirmari quiret, abunde tamen sufficiens credendi argumentum praebet frequens *typorum* vsus, quorum paullo post inuentam Artem ty-

(a) Crf. WALLASZKY *Consp. Reipubl. Literar. in Hung.* Sect. poster. §. 1. 2. 3. et seqq. Progressum Literarum apud Varadinenses olim enarraui in *Orat. inaugur. habita die 1. Septem. an. 1788. in R. Acad. M. Varad. quum Facultas iuridica erigeretur*, quae manuscriptor. meor. *Operum omnium varii argumenti* Tom. V. pag. 169 — 197. inserta est.

pographicam, in Hungaria vestigia offenduntur.

Profecto Regni metropolis, Regumque olim sedes *Buda* (natale quippe meum solum) superbit gloria primi in Patria preli. Quem enim fugiat, rarissimus ibidem in folio minori excusus Liber, qui a loco impressionis *Chronicon Budense* inscribitur, et ab ANDREA HESS typotheta, in Historia Literaria Hungariae haud ignoto, publica donatus est luce anno 1473. finitusque in *Vigilia Pentecostes*? Hodie vix aliquem Rerum hungaricarum studiosum inuenias, qui rarissimi huius Operis, si non habendi, saltim videndi desiderio non rapiatur. (a)

(a) Anno 1785. concinnaui *Exercitationem academicam de primis Lineis Typographiae in Hungaria*, quae mea manu exarata existit in Bibliotheca Excell. ac Ill. D. Comitum SAMVELIS TELEKI, Cancellarii Aulici Transsilvaniae, cuius filio primogenito DOMINICO, praemature Patri, et Literis nuper erepto, eam inscripsi; enarrans prolixè, quidquid ad historiam *Chronici Budensis* mihi spectare vi-

Nec abs re: quia insignes Instituti typographici in Hungaria conatus cum *Chronici* huius memoria adhuc saeculo XV. interciderunt.

At vero largiti rursus sunt coeli Promotores Literarum non minus perspicaces, quam liberales, quos inter in noua studendi adminicula ingentes plane opes profuderunt illustres Patriae Cives FRANCISCVS a BATHYÁN, et THOMAS de NÁDASD. Istorum curas etiam complures alii de Rege, Patria, et Literis optime meriti Viri succolare tanto studio co-

debatur. Nescio, an plura alicui exemplaria cognita sint, quam vnum, quod Bibliotheca Academiae *Lipsiensis* possidet; alterum, quod *Pragae* in Caesareo-Regiae Uniuersitatis Bibliotheca habetur; tertium, quod in Augusta Palatina *Vindobonensi* conseruatur; quartum, quod in f. f. privilegirten *Anzeigen* describitur. Istud exemplar nitidissimum de manu in manus transiit: nunc insignem hungaricam impressorum, et manuscriptorum Codicum supellectilem NICOLAO-JANKOVICHIANAM *Pestini* exornat.

nati sunt, vt saeculo *sexto* et *septimo* supra *decimum* in diversis locis per Hungariam optime instructa iterum resuscitarentur *Typographeae*. (a)

Etiamnum versant suis cum quadam admiratione manibus Eruditi nitidissima Producta, quae in *Németh-Ujvár* sub initium seculi XVI. prodierunt, quibus praecipue accenseri merentur ANDREAE BEYTHE Opuscula, idiomate patrio conscripta. (b) Celebratur alterum quoque eiusdem temporis prelum, quod *Neanesi*, seu in *Uj-Szigeth* (c) floruit. Hic anno 1539. BENEDICTUS ABÁDI typo gothico JOANNIS SYLVESTRI, alias ERDÉLYI *Grammaticam Hungarico-Latinam in usum*

(a) Amicus meus Cl. INNOCENTIVS SIMONCHICZ e S. P. texuit Catalogum Typographiarum saeculo XVI. et XVII. apud Hungaros in *Diss. de ort. et progress. Literar. in Hung.* cap. III. pag. 72. et seqq.

(b) Memorantur ea in *Catal. Biblioth. Hung. FRAN. C. SZÉCHÉNYI* Tom. I. Part. I. p. 125.

(c) Hodie Villa est in Comitatu Castriferrei ad Dominium *Sárvár* Sereniss. Archiducis FERDINANDI Senioris pertinens.

puerorum impressit. (a) Anno 1541. Eiusdem etiam Versionem hungaricam *Noui Testamenti* iisdem characteribus edidit. (b) RVDOLPHVS autem HOFHALTER anno 1574. in *Nedelischa* (c) slauico sermone, ad dialectum *Croatis* familiarem accomodato, vulgavit STEPHANI de VERBÖCZ *Opus tripartitum Juris consuetudinarii hungarici*. (d) At RAPHAEL HOFHALTER anno 1567. *Albae Juliae* (e) memoriam nominis sui obscuravit impressione scelestarum iconum, quas tum Ariani in Transsilvania aduersus mysterium Sanctissimae Trinitatis in vulgus spargere non reformidarunt. (f) *Debre-*

(a) WINDISCH *Geograph. von Ungern*. I. Th. pag. 58.

(b) Refertur in *Biblioth. Hungar.* C. FRAN. SZÉCHÉNYI Tom. I. Part. II. pag. 383.

(c) Pagus est in *Muraköz*, quem hodie possidet Ill. D. C. GEORGIUS FESTETICH de *Tolna*. S. C. R. A. M. Camer.

(d) PRAY *Ind. Lib. rar. Biblioth. Vniu. R. Bud.* Part. II. p. 427.

(e) Hodie *Alba-Carolina* nominatur.

(f) BENKÖ *Transsil.* Tom. II. pag. 326.

cini autem vterque HOFFHALTER diuini inuenti monumenta reliquit. Mitto HONTERIANA, et HELTAIANA apud Transsiluanos publici iuris facta typographica specimina.

Fortasse, praedominanti sub illam aetatem diuersitati opinionum in dogmate Religionis tribuendum est, quod in remotissimis locis saeculo XVI. et XVII. Typographiae complures exsurgerent, quae vti aetatem non tulerunt, ita fere vix aliud procuderunt, quam nonnulla Opuscula controuersistica, sacras Conciones, funebrales Sermones, Libellos scholasticos, vel precatorios, et quaedam alia sempiternis damnanda tenebris. Res historicas vt plurimum neglectas fuisse, innumera illorum temporum *Manuscripta* testificantur.

Sed enim me haud operae pretium facturum existimauerim, si Artis typographicae primordia, atque progressum in Hungaria prolixius enarrauero, quum iam dudum concinnandae Historiae Typographiarum in Hungaria manum admo-

nerit CAROLVS FEJÉRVÁRI, prout a meo condam Amico eruditissimo DANIELE CORNIDES per Litteras de 3tia Februarii anno 1787. his plane verbis edoctus sum: *De his, et similibus ex instituto aget Perill. D. CAROLVS FEJÉRVÁRI*, qui *Typographiarum hungaricarum recensum, et historiam succinctam molitur, quive non contemnenda iam in rem suam collegit praesidia, ab Ill. in primis Barone RÁDAY seniore, instructissimae Bibliothecae possessore, adminiculis adiutus bene multis.* Nondum tamen desideriiis eorum, qui Antiquitatum librariarum illecebris delectantur, satisfactum est. Auctore enim fati functo, Collectanea viri praestantissimi in alias deuenere manus, et nunc in aliquo scrinio occultantur. Vtinam! aliquis exoriatur, superiorum temporum in hoc genere molimina ab obliuione vindicaturus. Gloriatur *Vindobona* DENISIIS, (a)

(a) DENIS MICH. Wiener Buchdrucker Geschichte. 4. Viennae 1782.

Suecia ALNANDRIS, (a) *Germania* KÖHLERIS, (b) et TENZELIIS; (c) alia regna alios prelorum suorum Annalistas loquuntur. Sola Hungaria veterum suarum Typographiarum memoriam obliterari patiatur? Me spero, nemo temere egisse, et a munere, cui praefectus sum, alienum suscepisse dixerit, si interea industriam, quantulacunque sit, in colligendis *Fragmentis*, celebris olim apud *Magno - Varadinenses* Typographiae pro meo modulo exercere, eademque Bibliophilis Patriae indicare adnissus fuero.

Namque exploratum est, Incolas Varadinenses, vtprimum dogma JOANNIS CALVINI amplexi sunt, de erigendo Typographaeo mutua agitasse consilia. Sub annum enim 1557. Praefectus Arcis, to-

(a) JO. O. ALNANDRI *Historia Artis typographicae in Suecia*. 8. Rostoch. et Lipsiae 1725.

(b) JOH. DAVID. KÖHLER *Ehrenrettung Joh. Gutttenbergs*. 8. Lipsiae 1741.

(c) TENZEL ERNEST. WILH. *Discours von Erfindung der löbl. Buchdruckerkunst in Deutschland* 12. Gotha. 1700.

tiusque Prouinciae Bihariensis ANTONIVS NIKÁZO, vel potius NYAKAZO, (a) Canonicos Capituli ex arce, in qua domicilium habebant, exulare iussit, (b) occupatisque religiosorum virorum monasteriis, piis Foundationibus nouam faciem indidit. Surrexit quippe continuo Schola Reformatorum celebris cum *Typographaeo*, in qua anno 1566. GEORGIVS SÁRVÁRI noui dogmatis asseclis Scientias theologicas publice professus est;

(a) Sub hoc nomine latere ANTONIVM KENDI iam docui in *Comitibus Bihoriensibus fide diplomatica erutis* 8. *Magno - Varadini* 1791. quos auctiores, et a naeuis repurgatos nuper transcripsi in manuscriptorum meorum *Operum omnium varii argumenti* Tom. V. p. 451.

(b) Excidium Capituli Magno - Varadinensis sub haec tempora incidisse, confirmat Sententia Inclytæ Tabulae Regiae anno 1736. in *Processu Iosephi Inczédi* contra Ducem Mutinensem, et Episcopatum Varadinensem lata. Vid. Excell. Ill. ac RR. D. Archiepiscopi Colocensis LADISLAI a Comitibus KOLLONICH (tit.) etc. *Repraesentationem* super officio Supremi, ac Perpetui Comitum Bachiensis Ecclesiae Colocensis iuribus asserendo. pag. 14.

(a) quod, vt longe lateque propagaretur, beneficio typorum varios inter populum disseminare Libellos, eorundemque impressionem *Varadini* curare haud intermiserat. Consentit mecum PETRVS BOD, (b) qui perinde hic iam seculo XVI. extitisse Typographiam asseuerat. Me e Catalogo Librorum DAN. CORNIDES (c) et aliunde collecta exemplaria huc transcribere neutiquam piguit.

Sec. XVI.

Enyedi Joan. Menyei Szó, vagy a' Lelki álobból való fel-serkentés. 8. Várad. 1557.

Perrari huius Libri meminit Cl. HORÁNYI, (d) et in selectissima Bibliotheca, quam illustre Collegium Hel. Conf. *Debrecinense* possidet, etiam conseruatur.

(a) WESZPREMI *Biograph. Medicor. Hung. et Transsil.* Centur. II. pag. 56.

(b) In suo *Erdélyi Feniks* pag. 53. ait: *Várad várossában-is volt valami Tipografia régtől fogva.*

(c) *Bibliotheca Hungarica. 8. Pestini 1792.*

(d) *Memor. Hungar. Part. I. pag. 620.*

MELII PETR. A' szept Jánosnak tett Jelenésnek igaz, és irás szerint való magyarázása Prédikatioiok szerint. 4. Varad. 1568.

Memoratur tam a BODIO, (a) quam ab HORÁNYIO, (b) et perinde in Debrecinensi Bibliotheca reperitur.

MELII PETRI Propositiones de Jah, et Jehovah, seu de Vnitate, et Trinitate in Deo Vero, item de Christi aeterna generatione, etc. 4. Varad. 1568.

Aequae existit Debrecini.

DECZI TOLNAI CASP. Historia az Dávid Királynak Vriásnak feleségénél való vétkéről, miképpen David Vriást az hadban Joab által Rába várossának vivásakor meg-ölete: az után Bethsabes feleségül magának el-vőtte Nathan Prophetának meg-feddéséről e mellet szép intésekkel mostan vyionnan versekben szerezttet. 4. 1579.

(a) Erdélyi Feniks. pag. 33.

(b) Memor. Hungaror. Part. II. pag. 604.

Huius quoque operis exemplar
ornabat Collectionem *Cornidesianam*,
(a) quam Excell. ac Ill. condam
IOSEPHVS S. R. I. COMES TELE-
KI *de Szék*, Sacrae Regni Coronae
Conseruator, etc. a successore rede-
mit: deuolutam vero ad se iure
haereditario Ill. Comes LADISLAVS
TELEKI S. C. R. et A. M. Camera-
rius, vsibus eorum, qui rebus patriis
illustrandis operam dare volunt, *Pe-
stini* promptus offert, curamque illius
Cl. D. Professori SCHEDIVS detulit.

*DECZI-TOLNAI CASP. Az utolsó
eginehani regnáló bűnökről való Predi-
kátziók, tudni illic, első az bűnről,
második az részegségről, harmadik az
Paráznaságról, negyedik az tánczról,
etc. 4. Váradon 1584.*

Videtur BODIVS (b) nouisse Li-
brum, quum dicat: 1584. *esztendőben
Détsi Gáspár egy könyvetskejét ott*

(a) *Biblioth. Hungar.* pag. 233.

(b) *Erdélyi Feniks* pag. 33.

nyomtatták. CORNIDES autem possedit. (a)

BEREGSZÁSZII PETRI Apologia pro Ecclesiis reformatis Actis impiis Synodi Sabariensis opposita. Accedit Xenium Jesuitis exhibitum, aliquot Epigrammata a diuersis scripta, et edita in gratiam Jesuitarum, item Institutio Monachi, cuius titulus inditus est Jesuita. 8. Varadini excudebat Rodolphus Hoffhalterus. 1585.

Liber mihi nunquam visus, sed duntaxat e Catalogo *Cordinesiano* notus, (b) eo cumprimis nomine me attentum reddidit, quod a PRAIO (c) idem Liber cum hac inscriptione proponatur:

BEREGSZÁSZII PETRI Ecclesiae Varadiensis Ministri Apologia, pro Ecclesiis reformatis, Actis impiis Synodi Sabariensis opposita: cum prae-

(a) *Biblioth. Hungar.* pag. 226.

(b) *Biblioth. Hungar.* pag. 145.

(c) *Ind. rar. Lib. Biblioth. Vniu. R. Bud.*
Part. I. pag. 123.

fatione ad illustrissimos Transsilvaniae Praesides. Seriem libri, et quorundam additorum versa pagina indicat. Fs. 62. v. 4. Quousque machinabimi peruersa contra vnumquemque? vniuersi vos conteremini, eritisque tamquam paries inclinatus, et maceria impulsus. Varadini excudebat Rodolphus Hoffhalterus 1585. in 8.

Huic Titulo celeberrimus olim Scriptor suam, extractu Praefationis addito, Recensionem in haec verba subiecit: „Liber non multis in Hungaria „*cognitus*, alioquin eum Compilator Scriptorum Hungarorum, et „Prouincialium (a) operi suo inseruisset. Author dicat partum suum „*Illustribus, et Magnificis Dominis „D. Alexandro Kendi, D. Wolfgango „Kovacciocio (KOVÁTSOCZYO) „et D. Ladislao Szomborio inclyti*

(a) Hunc defectum Cl. HORÁNYI suppleuit in sua *nova Memoria Hungarorum, et Prouincialium* 8. Pestini 1791. Part. I. pag. 419.

„ *Regni Transsilvaniae, siue veteris*
„ *Daciae, Praesidibus optimis, et*
„ *laudatissimis, dominis, et patronis*
„ *Ecclesiarum ex Dei verbo reforma-*
„ *tarum benignissimis.* In hac Dedi-
„ *catione causam conscripti ab se*
„ *operis in haec verba depromit:*
„ *Postea enim, quam clarissima veri-*
„ *tatis lux abactis Pontificii regni te-*
„ *nebris densissimis; piorum mentes*
„ *illustrauit, coorta mox sunt inter*
„ *ipsorum reformatorum affectatores*
„ *pestilentissima, et maxime exitialia*
„ *partium studia, quae cum a pluri-*
„ *mis exasperarentur, potius fodien-*
„ *do, quam comprimerentur mitigan-*
„ *do, in apertas dimicationes, in per-*
„ *niciosa odia, in optimorum Virorum*
„ *proscriptiones, et exilia, denique in*
„ *bella calamitosissima, quibus inte-*
„ *grae Prouinciae funestarentur, eru-*
„ *perunt.* Rapuit minime segnis hanc
„ *occasionem deuotus ille Dei, et ho-*
„ *minum hostis spiritus, et mox, tam-*
„ *etsi paulo ante desperabundus, et de*

„fuga cogitans, redintegrare aciem
 „perturbatam exercitus sui, Duce
 „Antichristo Romano aduersus Chri-
 „stum, eiusque Ecclesiam coepit. Con-
 „scripsit itaque nouas etiam nonnul-
 „lorum Monachorum legiones, Jesui-
 „tarum videlicet numerosa agmina,
 „qui quidem Monachi Jesuitae, sic a
 „Iesu per summam blasphemiam ipsi
 „a se ipsis appellati, cum Iscariotae
 „potius fuissent dicendi, homines hy-
 „pocritae introrsum turpes, speciosi
 „pelle decora, imperato actutum re-
 „liquis Monachis veluti seriphiis qui-
 „busdam ranis silentio, disputando,
 „atque scribendo, et viriliter satis in
 „caussa Papali tutanda sese gerendo,
 „multorum animis imperitorum hanc
 „spem ingenerare nostro tempore sunt
 „visi fore, vt aliquando Papatus in-
 „termortuus, maximo totius mundi
 „applausu reuiuiscat, etc. — Id ne
 „fieret, conscribendo huic operi Au-
 „thor manum admouit. Non est au-
 „tem, quod ad hoc elogium Iesuitis

„ tributum , addam : errores tamen ,
„ quos paucis his lineis comprehen-
„ dit , dissimulare non possum , quip-
„ pe , qui Iesuitas , eorumque res sic
„ satis cognitae , et perspectae habue-
„ rim. Male illos vocat *Monachos* ,
„ qui Clerici regulares dicendi erant :
„ rursus male , quod scribat , *seipsos*
„ a *Iesu* appellasse , quod nomen il-
„ lis Summi Pontifices suapte tribue-
„ runt ; male denique , quod *Iesuita-*
„ *rum numerosa agmina* memorat , qui
„ eo tempore , quo author scribebat ,
„ in Hungaria , et Transsilvania non
„ aequabant numerum 30. et anno
„ 1562. ultra octo ex Hungaris , et
„ Transsilvanis , qui hoc institutum
„ profitebantur , non fuerint , vt liquet
„ ex Iesuitarum Catalogo Viennae eo-
„ dem anno 1562. edito : Mirum est ,
„ viro tam platistomo ab hoc homi-
„ num pusillo ita magnum metum
„ fuisse incussum , vt vereretur , ne
„ non , vt ille ait , Papatus eorum
„ opera reuiuisceret. — Sed haec

„ ad dedicationem , non item ad Li-
 „ bri argumentum attinent. Id illi Sy-
 „ nodus Sabariae anno 1579. die 2da
 „ Augusti celebrata suggessit , quam
 „ GEORGIUS DRASCOVITIVS , Ar-
 „ chiepiscopus Colocensis , et Jau-
 „ rinensis Episcopatus Administrator
 „ Clero suo indixerat , eum in finem ,
 „ vt Concilium Tridentinum , cui no-
 „ mine Regis Hungariae Legatus in-
 „ terfuit , in Dioecesi Jaurinensi re-
 „ ciperetur. Orationem ad Synodum
 „ habuit P. MARCVS HORVÁTH
 „ Soc. Iesu , in qua quam late Secta-
 „ rii illius temporis grassarentur ,
 „ prolixè explicat , et Episcopi ius-
 „ su hortatur singulos in Synodo
 „ collectos , vt istorum conatibus
 „ viriliter contrairent. Hinc illud a
 „ BERECSZÁZIO adornatum elo-
 „ gium. “ — Ista de hoc raro ope-
 „ re PRAYVS critice , et prouide an-
 „ notauit. Exemplar , quo vsus est , ho-
 „ die Bibliothecae Regiae Vniuersitatis
 „ Pestiensis adnumerari mihi indica-

uit Eiusdem Primarius Custos Cl. D.
SCHWARTNER.

*KALENDARIVM Julianum impressum
Varadini 1585. ad normam Calendarii
Cracouiensis.*

Rarissimum hoc productum typographicum in fronte Tituli habet sequens Carmen :

*Qui sapit, in veteri maneat ratione
dierum,
Nam noua, nil verae laudis habere
potest.*

Celebris olim STEPHANVS
WESZPREMI Medicin. Doctor, et
Liberæ, Regiæque Ciuitatis *Debrecinensis* Physicus Ordinarius illud tanto in pretio habuit, vt vix alicui per-
lustrandum exhiberet. Fuit mox in
possessorio eruditissimus eius gener
IOANNES FÖLDI Medic. D. et per
Districtum Liberorum Oppidorum
Hajdonicalium Physicus Ordinarius:
verum, post huius fata, cuinam ob-
tigerit? ignoro.

Singula autem, quae hoc saeculo apud *Varadinenses* in lucem publicam emissa fuerunt Opera HOFFHALTERORVM prelum fatigarunt, quod mihi videtur fuisse ambulatorium; quum in pluribus Hungariae locis ab HOFFHALTERIS editiones prodierint. RVDOLPHVS memoriam sui prae primis *Varadini* reliquit. Fuit is filius (a) RAPHAELIS, origine *Poloni*, qui, grassante illius temporis circa Religionis christianae articulos doctrina abreptus, Patria exulare debuit, ac *Cracouia* primum *Viennam* abiit, inde *Debrecinum* commigravit, tandem *Albae Juliae* in Transsilvania vitam cum morte commutavit.

Sec. XVI.

Antiquissimus huius seculi, qui ex Typographia *Magno-Varadinensi* notus est, Liber inscribitur:

SZÁRASZI FRAN. *Cathechesis, az az:*
Kérdések, és Feleletök, az Keresztényi

(a) DENIS Wiener Buchdrucker Geschicht.
Praef. pag. XV.

tudománnak Ágairol, az Jámbor Istenfélő harmadik Friderik Hertzek birtokában Palatinatusban lévő tudós bölts Doktorok által irattatott, etc, 8. Váradon 1604.

Fit huius mentio apud LAMPE (a). *Articuli Ecclesiarum reformatarum cis, et ultra Tibiscum verbo Dei collectarum, ex prioribus vulgo Maioribus selecti, et in Generali Synodo Varadina publicati, et approbati Varadini. s. a.*

Etiam LAMPE. (b) nouit.

PÉTS - VARADINAK Pázmán Péter Esztergomi Érsek könyvére való felelete 8. Várad. s. a.

Habetur in Bibliotheca Ill. Debrecinensis Collegii H. C.

Διηγρησις ιστορικη de vita, et obitu Reuerendissimi, ac Clarissimi Stephani Chulják Miskolcini Pastoris ouium Iesu Christi in Oppido Liszka fidelissimi,

(a) *Hist. reform. in Hung. pag. 128.*

(b) *Hist. eccl. reform. in Hung. et Transs pag. 365.*

nec non Ecclesiarum Dioeceseos in Comitatu Zemplén Senioris grauissimi propria manu conscripta. Varadini s. a.

IOSEPHVS KERESZTESSI V. D.
Minister penes Communitatem Hel.
Conf. in Oppido Szalats Comitatus Bi-
hariensis, vir Rerum hungaricarum
insigniter peritus, earundemque dili-
gens collector, mihi 1784. copiam fe-
cit exemplar videndi.

KERESSZEGI STEPH. *Katechismus
magyarázatja Prédikátziokban. Vá-
rad. 1630.*

Quaerendum exemplar in Biblio-
theca Debrecinensi.

KERESSZEGI H. ISTVÁN *Debreceni
Pásztor, és a' Tiszán innen lévő Eccle-
siáknak Püspökje. — Az Keresztyeni
Hitnek ágazatiról való Predikátzioknak
Tárháza, a' német Országai Rhen - Pa-
latinusbéli orthodoxa Catechesisnek ren-
di szerént. Praemittitur: Catechismus,
az az: A' keresztyeni hitre való rövid
Tanítás, mellynek Quaestioi szerént ren-
deltettek ez könyvben lévő Predikátziok,*

4. *Váradon nyomtattatott Fekete István költseg. Szenci K. Abraham által 1640. paginar. 1010.*

Refertur a Cl. HORÁNYIO, (a) et a Bibliotheca Regnicolari Hungarica (b) possidetur cum altero eiusdem Auctoris opere, quod inscribitur: ——— *A' Hitnek: és jóságos cselekedeteknek tündöklő példáirul való Prediká-tziok. in 8. pag. 615. Tituli folium deest.*

MEDGYESSI PÁL. Praxis Pietatis. 8. Varadini 1625.

MARGITAI PETR. Halotti Prediká-tziok. 4. Váradon 1623.

Post obitum Auctoris vulgavit STE-PHANVS KERESSZEGI.

A' tiszta életü Jósef Patriarcha életinek szenyvedésének, és ditsérettel viselt dol-gainak Sz. Irás szerént való magyará-zatja. Auctore MARTINO TINÓDI

(a) *Memor. Hungaror. Part. II. pag. 330.*

(b) *Biblioth. Hung. C. FRAN. SZÉCHÉ-NYI Tom. I. Part. I. pag. 580.*

V. D. M. Körössiensi. 8. Nagy - Várad. 1641.

Az egyházi jó Rendtartásról irott Törvénykönyv. Várad. 1642.

Extat in Bibliotheca *Debrecinensi*,
vti etiam in Regnicolari Hungarica
(a) cum originali textu latino sequen-
tis Tituli:

CANONES ECCLESIASTICI in quin-
que classes distributi, quibus *Ecclesiae*
H. C. amplexae in Comitatus Moson.
Poson. Comar. Nitrien. Bars. Hont. et
Neograd. et finitimis Praesidiis a Su-
perioribus reguntur, editi communi suf-
fragio Ministrorum Dei in Synodo Co-
miathiana congregatorum a. 1628. Re-
cusi, et vngarica translatione donati,
sumtibus et cura Ecclesiarum eiusdem
Helu. Conf. in Comitatus Pest, Solt,
Pilis, Nagy, et Kis - Heves, Tholna,
Székes - Fehérvár, etc. Varadini apud
Abrahamum kertész 1642. 8. pag. 183.

(a) *Bibl. Hung. C. Fr. SZÉCHENYI Tom.*
I. P. I. p. 185.

LAMPE (a) ad hos Canones prouocat.
*LASKAI JOAN. Hittöl szakadásnak meg-
 orvoslása. Várad. 1644.*

Auget supellectilem librariam Col-
 legii *Debrecinensis*.

GÖNCI GEORG. *De disciplina eccle-
 siastica, seu gubernationis ecclesiae le-
 gitima forma in Vngarica natione Cis
 Tibiscum, etc. vbi sequentia continen-
 tur: 1.) Articuli Ecclesiarum cis, et
 ultra Tibiscum verbo Dei collectarum,
 etc. in generali Synodo Varadini publi-
 cati an. 1577. 6ta Febr. 2.) Articuli
 Ecclesiarum, etc. in Generali Synodo
 Varadini approbati, et publicati An.
 1591. 6. Junii. 3.) Articuli in variis
 Synodis generalibus statuti, et Tha-
 snadini an. 1633. publicati. 8. Vara-
 dini 1646.*

Liber in Ecclesia Reformatorum
 Hungarica aestimatus, a CORNIDE-
 SIO (b) etiam possessus.

(a) *Hist. refor. Hung.* pag. 361.

(b) *Biblioth. Hung.* pag. 147.

KERESZTVRI PAVL. *Christianus lacteus, quem Ill. ac Magnifi. Domini D. GEORGIUS, et SIGISMUNDVS RÁKOCI deuote iuxta, et feliciter, Deo gratiam largiente, et vniuersis Auditoribus applaudentibus, repraesentarunt, quando Tyrocinium Christianismi deposuerunt, in solenni examine quod 15. Aug. 1637. Cels. Transylu. Princeps praemitti voluit administrationi S. Coenae, in qua postridie hi duo suae Celsitudinis filii fidem suam publice ob-signarunt. — 1641. 4.*

KERESZTVRI PAVL, *fel-sördültt Keresztyén, ki tsetsemö korátul fogván az Isten beszédénec ama tiszta tején, a' menyeyi titkoknac tanulásában ditsiretessen nevededik, és az Istennec minden fegyverét fel-öltözvén, ama Cerberus titkos erejéből támadott Hitető orvos Doctornak pokoli orvossággal megbűsződött Patikáját el-rontá, és magát vastagon meg-ostorozá. 4. Váradon 1641. pag. 438.*

Adest in Bibliotheca regnicolari
hungarica. (a)

KERESZTVRI PAVL. *A' Keresztség-
ről egy Predikátzio.* 4. Várad. 1645.

— — — *Egyenes Ösvény a' szent életre
vágyodoknak, a' mellyre külömb-külob-
féle Locusokat egybe válogatván huszon-
két Predikátziokban foglalt-be.* 4. Vá-
radon 1652.

Indicatur inter Libros CORNIDE-
SII. (b)

— — — *Lelki-legeltetés, az az: a' XXIII.
Soltárok magyarázatja.* 4. Varad. 1645.

Indigitat etiam Cl. HORÁNYI. (c)
TEMETÉSI POMPA, *melly az Tekin-
tetes, és Nagyságos néhai Gróff Iktári
Bethlen Péternek, Hunyád, és Mara-
maros Vármegyéknek örökös Fő Ispán-
nyának, 1646ban Bánban meg-hidege-
dett testének Liszakafalváról Nyir-Bá-
torban, temetésének helyére való meg-*

(a) Bibl. hung. C. Fr. SZÉCHENYI. T.
I. P. I. p. 583.

(b) Biblioth. Hung. pag. 141.

(c) Memor. Hungar. Part. II. pag. 331.

indításától fogva, az el-takarittatásáig celebráltatott: *I. Szathmári Lázár Miklosé. II. Szilágyi István Benjaminé déákúl. III. Ismét Szathmári L. Miklosé. IV- és V. Selyei Balogh Istváné VI. Ismét Szatmári L. Miklosé. VII. és VIII. Dobrai Bálinté. IX. Vereczi Ferenczé. X. Csulaji Györgyé, Genealogiával együtt. XI. Hodászi Miklosé déákúl, és magyarul. — Váradon nyomtatattatott Szenci Kertész Abrahám által 1646. in 4. pag. 183.*

Praesto est tam in Collectione Cornidesiana, (a) quam etiam in Bibliotheca regnicolari. (b)

GELEJI KATONA STEPH. *Váltság titka. 4. Várad. 1647.*

Prostat in Bibliotheca Debrecini.
TÉTSI STEPH. *Disputatio biblica. Várad. 1647.*

Inuenitur ibidem.

(a) *Biblioth. Hung.* pag. 96.

(b) *Bibl. Hung.* C. Fr. SZÉCHÉNYI Tom.
I. P. II. p. 444.

Sóltárok, és Isten Ditséretei 12. *Varad.* 1648.

Exscripsi ex elencho Librorum
Kázzaianorum Debrecini.

PISCATORIS P. LVD. Rudimenta Rhetoricae in vsum illustris Scholae Albensis. 12. *Varadini* 1649.

— — — *Rudimenta Oratoria in vsum Scholae Albensis: accessit in finem Cyclognomica Oratoria* 8. *Varadini* 1649.

Vterque Libellus ornabat sua raritate Collectionem *Cornidesianam.*

(a) Est quoque in Bibliotheca *Debrecinensi*, et apud Cl. MICH. TERTINA Humaniorum Literarum in Regiae Academiae Magno-Varadinensis Archi-Gymnasio P. P. O. exemplar.

BISTERFELDII Logica in vsum Scholae Albensis. 8. *Magno-Varadini* 1649.

Idem Cl. D. Professor in sua per rara Librorum penu tenet.

MEDGYESSI PAVL. Dialogus Politico-ecclesiasticus, az az: két Keresz-

(a) *Biblioth. Hungaric.* pag. 197.

tyén embereknek egymással való beszélgetések: kiknek egyike, ugymint az kérdezködő, némelly dolgokban még nem szinten elég tanult, és erőss, de nem általkodott, hanem örömost tanuló; a' másik a' Felelő tanultabb és vastagabb. Beszélgetések vagyon az Egyházi Igazgató Presbyterekről, avagy Vénekről, Oeregekről; és az Presbyteriumról, Egyházi Tanátsrol. — 1649. 4.

Occurrit in Collectione Cornidesiana, (a)

— — — Erdély, 's egész Magyar nép egymás után tsak hamar érkezett hármas Jajja, 's siralma, mellyet néhai Nagy **RAKOCZY GYÖRGYNEK** Erdély Ország Fejedelmének, és azután az ő Nagysága Fiának néhai **RAKOCZI SIGMONDNAK** ennek felette az előtt néhai öreg Gróff **BETHLEN IST-**

(a) *Biblioth. Hung.* pag. 172. *Ast. Bibliotheca Hungarica* C. **FRAN. SZÉCHÉNYI** Tom. I. Part. II. pag. 39. *memorat huius Libri editionem Bartphensem de an. 1650.*

*VÁNNAK a' Sirban meg-indításokkor
siratta. 4. Váradon 1653.*

Etiam aderat inter Rariora DAN.
CORNIDES. (a)

*SANCTVS HILARIVS, avagy minden-
féle szomorúságoknak neme ellen való e-
mélkedése, mellyet irt PANKOTAI FE-
RENCZ Szalontai Pap. 12. Várad. 1650.*

Fit mentio apud Cl. HORÁNYI. (b)
*LAETI GEORG. PAVL. Apostoli pe-
regrinatio Caesarea Romam, duabus
distinctis partibus, quarum prior com-
plectitur in XXVII. posterior in
XXVIII. Cap. Actuum Apostolorum
Hypotyposim Concionum practicarum,
vbi praeter Analysim singulorum Ver-
sum, et breuem exegesim, Doctrinae
cum suis Rationibus, et Vsibus ex ipso
contextu erutae tractantur, methodo
dilucida, et ad docendum accomodatis-
sima. 8. Varadini impensis Abrahami
Kertész Szenciensis Anno Salutis MDCL.
continet 257. paginas.*

(a) *Biblioth. Hung. pag. 100.*

(b) *Memor. Hungar. Tom. III. pag. 6.*

— — — *In Conuersionem Pauli Apostoli
Commentarius practicus. 8. Varadini im-
pensis Abrahami K. Szenci MDCLI.*
constat pag. 276.

Praefatio est ipsius Typographi.
Vtrumque Libellum Cl. TERTINA
Professor Regius M. Varadinensis
inter sua rariora censet.

*Az Uri imádságnak magyarázatja Predi-
kátziokban foglalva, mellyet irt KO-
MÁROMI ISTVÁN Telegdi Praed.*
Nyomtat. 8. Váradon 1651.

Reperitur in Bibliotheca Debrecini.
NAGY-ARI BENEDEK Borosjenői
Ref. Predik. Orthodoxus Christianus
az az: igaz vallású Keresztyén, melly-
nek nevezeti alatt az igaz, és Isten előtt
meg igazító hit szerző okaival etc. a'
Sz. Írás szerint szem eleiben adatik, és
le iratik. in 8. Váradon 1651. pag. 253.

Recensetur a Cl. HORÁNYI, (a)
et in Bibliotheca regnicolari (b) neu-
tquam desideratur.

(a) *Memor. Hungaror. Part. II. pag. 674.*

(b) *Bibl. Hung. C. Fr. Széch. Tom. I. Part. II.*
pag. 98.

Ahítatos Imádságok 12. Várad. 1652.

STEPH. NYILAS MELOTAI, Zathmári
Lelki-PÁSZTOR, és Superattendens.

— *Agenda az az: Anyaszentegyházbeli Szolgálat szerint való Tselekedet, mellyben az új Testamentomnak két Sacramentomának, a' szent Keresztségnek, és az Ur Vatsorájának ki-szolgáltatásának, és a' házasulandoknak egyben adattatásoknak modgya meg-irattatik, azokhoz illendő hasznos tanuságokkal egyetemben; És most ezen Anyaszentegyházbeli Ceremoniáknak ki-szolgáltatásának más rövidebb módgyával meg-bövítettvén, és az elébbit-is sok helyeken meg-jobbitván ki-botsátott. Váradon Szenci Kertész Abráham 1653. in 8. pag. 278.*

Huius Libri vsum etiam LAMPE
(a) fecit, et vno exemplari potitur
Bibliotheca hungarico - regnicola-
ris. (b)

(a) *Hist. Eccl. reform. Hung.* pag. 426.

(b) *Bibl. C. FRAN. SZÉCHÉNYI* Tom.
I. Part. II. pag. 98.

Sok jajokban bánatos szívvvel ejtett könyhullatásokban merült Magyaroknak Siralma. 8. Váradon 1653.

Communicavit mecum Cl. KERESZTESSI V. D. Minister Szalatsensis.

Approbatae Constitutiones Regni Transsilvaniae, et Partium Hungariae eidem annexarum ex articulis ab anno 1540. ad praesentem hucusque 1653. etc. compilatae. fol. Varadini 1653.

Exemplari nitido gaudet Theca *Debrecinensis*; etiam Catalogus *Cornidesianus*, (a) LAMPE (b) item meminert.

TEMETŐ KERT, mellyben enyihány alkalmatossággal való *Predikátziok* vadtak, mellyet irt, és prédikálot, és külön külön helyeken **SÉLYEI BALOG ISTVÁN**, mostan *Fejérvári* egyik *Vdvari Predikátor. 8. Váradon* nyomtatta *Szenci K. Abráham. 1655.*

(a) *Bibloth. Hungar.* pag. 170.

(b) *Hist. Eccl. refor. Hung.* pag. 426.

Praesto est in Bibliotheca regnicolari. (a) Cl. HORÁNYI (b) recenset, et defuncto WESZPRIMIO (c) notatu digna videbantur verba in Dedicatione ad *Deum Patrem*: „a' testi „fegyvert te oldottad le Uram az én „oldalamból, és te ruháztál-fel a' „te Lelkednek erejével: a' Tenger- „nek hajjai között kegyelmessen „meg-fszabadítottál, és ismét hazám- „nak meg-adtál, tizen öt esztendeje „már, hogy a' te gabonádnak ar- „tására ki-bocsátottál.“ Haec fortasse biographiam Auctoris tangunt.

UTI TÁRS, mellyben majd minden alkalmatosságokra tartozó rövid, és együgyü Tanítások foglaltnak-be. Mellyeket irt, és ki-is bocsátott a' Híveknek épületekre SÉLLYEI BALOG ISTVÁN, mostan Fejérváratt egyik

(a) *Biblioth. Hungar. C. FRAN. SZÉCHÉNYI* Tom. I. Part. I. pag. 62.

(b) *Memor. Hungaror.* Part. III. pag. 257.

(c) *Biograph. Medicor. Hung. Centur. I.* pag. 33.

Udvari Predicator. 8. Várad. 1657.
 plag. 18 1/2.

Non deest in Bibliotheca Collegii
Debrecinensis. Tum BENKÖ (a) tum
 WESZPRÉMI (b) illius mentionem
 interiecerunt.

ENYEDI JOAN. *Isten igéretinek fel-*
nyitott arany Bányája. 12. Várad. 1655.

Perinde in theca *Decrecinensi* re-
 periri potest.

DISSERTATIO de *Scientia media,*
quam sub Praesidio AND. S. TARPAI
Scholae Rectoris publice ventilandam
proposuit JOAN. DEBRECZINI 30.
Nouembr. 1656. Varadini impressa per
Abrahamum Kertész. 4.

Nouit Cl. WALLASZKY. (c)

SCHONAEI CORNEL. *Terentius chri-*
stianus, seu comediae sacrae Terentia-
no stylo conscriptae. 8. Varadini apud
Abrahamum Kertész Szencium 1656.

(a) *Transsiluan. Tom. II. pag. 409.*

(b) *Biograph. Medicor. Centur. I. pag. 32.*

(c) *Consp. Reip. Liter. in Hung. P. II. §.*

Exemplar bene conseruatum, per
me an. 1790. Academiae Regiae Ma-
gno-Varadinensis Bibliothecae pro-
curatum fuit.

*BECKER GEORG. Orator extempo-
raneus. 12. Varad. 1656.*

Raritatis caussa seruat Cl. Prof.

TERTINA M. Varadini.

*ALLOQVIVM ad Ill. Principem Susan-
nam Lorándfi Celsiss. Principis GEOR-
GII RAKOCZII viduam, cui de me-
liori nota commendat FRANCISCI
BORSATI Papensis, in Gymnasio
academico Varadiensi S. Poeseos Col-
laboratoris Metamorphosim, filio de-
functo SIGISMVNDI RAKOCZIO
idiomate latino, et hungarico, scriptam.
Varadini apud Abrah. Kertesz Szenci-
num an. 1656. 4. plag. 4.*

Apud VESZPRÉMIVM (a) ad-
notatur.

*Spirituales piae animae deliciae, siue
Conciones sacrae Coronae applicatae,*

(a) *Biograph. Medic. Hung. Cent. II. p. 58.*

et Ecclesiae, explicatae ab ABRAHAMO EYLSHEMIO V. D. M. in Beetgun, et Englun. Varadini apud Abrahamum K. Szenciensem 1657. 8.

Occasionem exemplum hoc videnti mihi an. 1782. fecit *Enyedini* Professor GALAMBOS.

JESUITA PATEREK TITKAI. 12.
Magno-Váradiában 1657.

Est versio Libelli, qui inscribitur: *Mysteria Patrum Iesuitarum.* RIBINYI (a) hungaricum citat, cuius exemplar videre est inter Libros Regiae Academiae Magno - Varadiensis.

Szent Genealogia, mellyet HORNIVS Leidai Professor írásából magyarra fordított P. I. 8. Várad. 1658.

Innotuit mihi per denatum RR. D. MICH. KISS V. Capituli Varadinensis Canonicum.

(a) *Memorabil. A. C. in Hung. Tom. I. pag. 499.*

GEORGII C. COMÁRINI (a) SS.

Theol. Doctoris, et Ecclesiae Debrecinae Pastoris Concionum Sacrarum Centuria Prima, continens Conciones miscellaneas diuersis occasionibus populo Debrecinensi propositas, et secundum temporis, quo quaeque habita est, seriem digestas. Cum Indice duplici, vno Textuum S. Scripturae elaboratorum, ad frontem, altero verborum, et rerum praecipuarum ad calcem posito. 8. Varadini apud Abrahamum Kertész Szenicum. M. DC. L. IX.

Perueni in Libri notitiam humanitate A. R. ac Cl. D. CAROLI TAKÁCS, in Regiae Academiae Magnovaradiensis Archi-Gymnasio Exhortatoris, qui magnam in colligendis talismodi antiquitatibus typographi-
cis Hungariae operam adhibet. Est quoque Bibliothecae regnicolari (a) exemplar.

(a) Id est: GEORG. CSIPKÉS KOMÁROMI.

(b) *Bibl. Hung. C. Fr. Széchenyi. Tom. I. Part. I. pag. 240.*

SZENT BIBLIA. fol. *Váradon* 1660.

Editio Helueticae Confessioni addictis probatissima, quam iam olim LAMPE (a) annunciauit, nunc vero *Pestini* priuilegiatus Typographus MATHIAS TRATTNER nouam propriis impensis adornat ab exemplari, quod ei commodauit Magnificus D. FRANCISCVS DARVAS *de Nagy-Réth*, Eques Auratus, S. C. R. et A. M. ad Excel. Consil. Reg. Locumten. Hungaric. Consiliarius, et Cancellariae Director. In Bibliotheca Collegii reformati *Debrecinensis* nitidum spectauit exemplum, optime tamen conseruatum videre licet *Maros-Vásárhelyini* in neo-erecta publica Bibliotheca Excell. ac Ill. D. SAMVEL S. R. I. Comitis TELEKI *de Szék* S. C. R. et A. M. Consil. act. int. Stat. Aulici Cancellarii Transilvanici, et Supremi Comitis Biho-riensis.

(b) *Hist. Eccl. reform. in Hung. et Transil.*
pag. 721.

Bibliorum istorum editio postremum numerat specimen, quo ABRAHAMVS KERTÉSZ SZENCZI Artis suae exercitium *Magno - Varadini* coronauit. Appellationem *Szenczi* fertur a natiuitatis loco adoptasse. Iste praeclaris suis conatibus largiter restituit defectum, quem Res litteraria per abitum, vel mortem HOFFHALTERI *Magno - Varadini* aliquamdiu tulit, (a) adiutus liberaliter aere quorundam Regni Procerum. Namque ADOLPHVS LAMPE, aut potius, qui sub hoc nomine latet, PAVLVS EMBER, (b) *Bibliorum* istorum historiam enarraturus, ait: „Pii Dei gloriae, „Zelotae suo haud defuere officio, *Varadini* siquidem, florentissima ista aeta-

(a) Confirmat idipsum FRANCISCVS PÁRIZ PÁPAI in *Erdélyi Feniks* sequenti versiculo:

*Várad Várossába hata e' jó ofztán,
Ki eddig e' jótól üres vala, 's pufztán,
De bezzeg e' hibát ki pótolá ofztán,
A' hires SZENTZI ABRAHAM oda
szálván.*

(b) *Hist. Eccl. reform.* pag. 731.

„te reformatae religionis sede, Heroes
 „nonnulli, illustrissimus cumprimis Co-
 „mes STEPHANVS BETHLEN *de Iktár*,
 „frater gloriosae memoriae Principis
 „GABRIELIS BETHLENII insuper *Ty-*
 „*pographia* erecta, excitatis etiam, et
 „bono numero ad id delectis Viris eru-
 „ditis nostratibus, Hebraicae, et Grae-
 „cae linguarum peritissimis, omni cona-
 „tu annisi sunt, quo *Sacra Biblia* quam
 „nitidissime cum variis, et eruditis no-
 „tis marginalibus (ad instar Bibliorum
 „Belgicorum iuxta Decretum Synodi
 „Nationalis Dodrechtanae editorum)
 „vberrime locorum parallellorum adie-
 „ctione sphalmatum item, quae in prae-
 „cedentes Editiones, tam quoad versio-
 „nem, quam quoad impressionem irre-
 „pserunt, curiosa emendatione, dies in
 „luminis aures prodirent. Certatim do-
 „natiua, et patrocinia sua pro sancto,
 „et ingenti isthoc molimine conferebant
 „Viri principes praeterea Comes STE-
 „PHANVS BETHLEN, GEORGIVS item
 „RÁKOCZII. FRANCISCVS RHÉDEY,

„ACHATIVS BARTSAY, Transsilua-
 „niae Principes, FRANCISCVS GYV-
 „LAI, Capitaneus Varadinensis, et non-
 „nullae celebriores Ecclesiae. Insigni
 „igitur, et peritissimi Artis suae *Typo-*
 „*grapho*, ABRAHAMO KERTÉSZ *Szen-*
 „*tsiensi*, manum operi admouente, ob-
 „stetricantibus viris eruditis, editio cir-
 „ca an. 1657. inchoata, sed proh dolor!
 „ob occasum, et res infeliciter gestas
 „Principis sat strenue alias bellicosi,
 „GEORGII RAKOCZI II. *Varadinumque*
 „anno 1660. 13tia Julii ab innumera
 „Turcarum colluie sub ductu ALI BAS-
 „SAE obsessum, et tandem 27. Augu-
 „sti indigitantibus in nos fatis expugna-
 „tum, interrupta est. Deo tamen pro-
 „uidente, id factum est, quod praema-
 „ture ante obsidionem, non solum su-
 „pellectilis Typographicae, sed maior
 „etiam exemplarium iam plus, quam
 „in dimidietate impressorum pars in
 „Transsiluaniam *Claudiopolim* transposi-
 „ta fuerit (NB. *pars*, inquam, *exempla-*
 „*rium*: vltra enim quatuor millia inibi

„mansisse, et deperiisse a fide digno
 „olim teste audiui; apparatus enim pa-
 „pyri pro exemplaribus Biblicis ex mu-
 „nificentia Principum, et Ecclesiarum
 „extendebat se ad numerum *decem mil-*
 „*lium*, eodem teste *αυτοπτη* referente)
 „Inibi igitur in exilio industrius supra-
 „fatus *Typographus* ABRAHAMVS Szen-
 „tsiensis colophonem operi anno 1661.
 „imposuit, et Patriam ob amissum in-
 „signe Fortalitium *Varadiense*, cumque
 „eo magna Hungariae, et Transsivaniae
 „parte, sub iugum Ottomannicum pro-
 „iecta, lugentem spirituali isto, et sa-
 „lutifero donatio recreauit.“

Quod Sacer iste Codex, qui sub
Nagy-Varadi Biblia ab Helueticae Con-
 fessioni addictis celebratur, nullis, iudi-
 cio Reformationum, scateat sphalmatis,
 praecipue industriae, et dexteritati con-
 cedendum est Professorum Varadinen-
 sium, quorum nomina cum breui ipsius
 Typographiae notitia ad posterum trans-
 misit STEPH. WESZPRÉMIUS. (a) Ele-

(a) *Biograph. Medic. Hung.* Cent. II. pag. 56.

gantiam typorum, et curam in excudendis operibus ABRAHAMI SZENCZI, artem suam in Hollandia egregie docti, merito collaudat BODIVS, (a) et vtilissimos eum impressisse Libros, non vane coniectavit BENKÖ, (b) inquit cum

(a) PETRVS BOD in suis Animaduersionibus ad *FRAN. P. PAPAI Erdélyi Feniks* pag. 33. haec habet: „Nevezetes Műheljét állítá-
„fel *Váradon* SZENTZI KERTÉSZ ABRÁHÁM.
„*Betűi minden félék igen szépek voltanak. A'*
„*melly Typografia készült sok költséggel, és*
„*sok Fejedelmi Embernek, 's népes Ekklesiák-*
„*nak adakozásokból tzclozván az egész Bi-*
„*bliának nagy formában, és bőv magyarázat-*
„*tal való ki-nyomtatására. Az alatt sok apró-*
„*ság tanuló Gyermeknek számokra való köny-*
„*vetskéket bortsátott világra. Mikor osztán*
„*nagy készülettel nyomtatná a' Bibliát, 1660-*
„*dik esztendőben a' Török meg-véve Váradot.*
„*Onnan elsőben ugyan Kolosvárra, de azu-*
„*tán Szebenbe költözik Szentzi Abráhám, ho-*
„*lott egy ideig nyomtatgatott; de osztán*
„*1670-dik esztendőb-tájban meg-holt. Ennek*
„*az Embernek keze alól ki-költ Könyvek szé-*
„*pek, és kevés hibával valok.*

(b) *Transsil.* Tom. II. Lib. IV. Cap. XIX.
§. 268.

PAVLO EMBER: „*Varadini* quoque in
 „Hungaria medio Seculi XVI. erectam
 „fuisse *Typographiam*, ex impressis ibi
 „Libris liquido adparet: at mox eodem
 „in loco, piis Optimatum, Ecclesiarum-
 „que Helueticam Confessionem ample-
 „ctentium largitionibus ABRÁHÁM KER-
 „TÉSZ SZENCI *allatis ex Hollandia ty-*
 „*pis, absolutam omnibus numeris Typo-*
 „*graphiam struxit, ac Libros utilissimos*
 „*splendide vulgavit.* Sacra quoque *Biblia*
 „*nitidissima*, cum variis, et eruditis no-
 „tis marginalibus (instar Bibliorum Bel-
 „gicorum iuxta Decretum Synodi Do-
 „directanae editorum) vberima loco-
 „rum parallelorum adiectione (certatim
 „donatiua, et patrocinia conferentibus,
 „Comite STEPHANO BETHLEN *de Ik-*
 „*tár*, GEORGIO RÁKOCZI, FRAN-
 „CISCO RHÉDEI, ACHATIO BAR-
 „TSAI, postea Principe, FRANCISCO
 „GYVLAI Capitaneo Varadiensi, et non-
 „nullis Ecclesiis celebrioribus, ac ob-
 „stetricantibus Viris eruditis) *in folio im-*
 „*primebat*, eo plane tempore, quo insigne

„*Fortalitium Varadiense ad Transsilua-*
 „*niam tum pertinens*, an. 1660. in *Tur-*
 „*carum* deuenit possessionem. (a) Deo
 „interim prouidente, ante obsidionem,
 „non solum *supellectilis typographicae*,
 „sed *maior etiam exemplarium* non plus,
 „quam in dimidietate impressorum *pars*
 „*Claudiopolim* transposita fuerat. Inibi
 „igitur industrius *Typographus colopho-*
 „*nem* operi anno 1661. imposuit. Mox
 „vero et *Claudiopoli Cibinium* typogra-
 „*phiam* transtulit.“

Id omnino certissimum est, Libros omnes, quos SZENCIVS *Varadini* expressit, hodie *rarioribus* accenseri, et a Curiosis *Litteraturae hungaricae* saepenumero multo pretio redimi. Fatorum iniuria vexatus per Barbarorum impetum, fuga sibi, rebusque suis consuluit. In *Transsilvania* sedem fixurus, post decennium annis maturus, vitam posuit, iactis praeuie *Typographiae Claudiopoli-*

(a) Tabulas deditiois exhibet IOANN. BETHLEN *Rer. Transsil.* Lib. IV. III. Sect. VII.

tanae in Hel. Conf. Collegio fundamentis.
 „Haec vero (inquit WESZPRÉMIUS
 „(a) *ex reliquiis Typographiae Szentzia-*
 „*nae* labentibus annis sensim emersit,
 „dum scilicet ABRAHAMVS SZEN-
 „TZIVS *typotheta Magno - Varadinus,*
 „occupata prius per Turcas arce, sede
 „sua fato infelici turbaretur, officinam-
 „que suam typographicam *Claudiopolim,*
 „atque *Cibinium* transportaret, tandem
 „mox absque semine ab intestato dece-
 „deret, tum Princeps Transsilvaniae
 „APAFIVS omnem hanc illius suppel-
 „lectilem typographicam, in Fiscum
 „prius ante relatam, anno 1672. *Clau-*
 „*diopolitano,* et *Nagy - Enyediensi* Re-
 „form. Collegiis donauit, dataque mox
 „est labenti tempore *Tothfalusiae* ad
 „reparandum ea lege, vt vita superstitie
 „absque omni mercede soli ea vti liceret.“

Mihi omnino potius nihil futurum
 fuisset, quam si *Bibliophilorum hunga-*

(a) *Biograph. Medicor. Hungar. Cent. II.*
 pag. 377.

corum caussa singulorum, quos diligentissimus, et Artis suae peritissimus Typotheta SZENTZIVS *Magno - Varadini* olim edidit, foetuum typicorum, cum plena Titulorum, et Auctorum inscriptione indicationem, in praesentem, quem primi bibliographici mei Tentaminis instar texere conatus sum, Catalogum Librorum sumere valuissem. At enim, quantumvis omnem adhibuerim operam, haud tamen per quinque, et quod supra est, lustra, quibus in nobilissima *Provincia Bihoriensi* vitam vixi, et in qua etiamnum iure ciuitatis gaudeo, eo pertingere potui, vt plures typographicae reliquiae mihi quoquo modo innotescerent. Ad partes proinde muneris mei existimans librarias occupationes pertinere, eam ingressus sum viam, qua in paucis his plagulis *Fragmenta Typographiae Varadinensis* cum eruditis populis communicarem; iidem vero ad lacunas, si quas obseruauerint, explendas prouocarentur. Opportunissimam huic desiderio praebet occasionem Vir claris-

simus LVDOVICVS SCHEDIVS in Regia Vniuersitate Pestana Aestheticae P. P. O. lubenter accessiones Historiae Literariae in suum opus periodicum, (a) cuius singulo mense in Typographeo *Patzkoiano* hic quatuor phylirae idioma- te germanico prodeunt, recepturus. Equi- dem in spem erigor maximam, futuros mox, qui similibus exemplis animati, Typographiarum, *Visolynensis*, *Leu- tschouiensis*, *Samariensis*, *Csepreghiensis*, *Németh-Ujváriensis*, *Nedelischensis*, *Uj- Szigethiensis*, *Puchouiensis*, *Debrecinen- sis*, *Bartphensis*, *Világos-Váriensis*, *Threncsiniensis*, *Solnensis*, *Ováriensis*, *Kereszturiensis*, *Sáros-Patakiensis*, *Tyrnauiensis*, *Neosoliensis*, *Coronensis*, *Claudiopolitanae*, et aliarum hungarica- rum antiquitatibus colligendis dent ope- ram. Immo non tantum spero, sed etiam confido, futuros, qui talismodi rariora opuscula prompti cedant, et a se

(a) Sub titulo: Zeitschrift von, und für Un-
gern. 8.

vel donata, vel vendita inscribi patiantur Catalogo neo-erectae hic Pestini *Bibliothecae regnicolaris hungaricae*, quae immortalis memoriae Patricium, Excellentissimum, ac Illustrissimum Dominum Comitem FRANCISCVM SZÉCHÉNYI de SÁRVÁRI FELSŐ-VIDÉK. (tit) etc. etc. suum Fundatorem munificentissimum veneratur, et cui ego nullo meo merito primus praefici merui. Vtinam! par sim, huic Augustissimi Principis in me Gratiae, expectationi item Patriae de me conceptae, Moecenatis mei Optimi, Maximi commendationi, et erga me propensione, atque benigno Eorum, quorum praesidium me fouet, ac tuetur, iudicio pro viribus respondendi.

OSZK

